

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Finansnæringen etter finanskrisen: Nye rammebetingelser og utfordringer

Foredrag for Bergen Næringsråd Manifestasjon 16. februar 2011
Finanstilsynsdirektør Bjørn Skogstad Aamo

HOVEDPUNKTER:

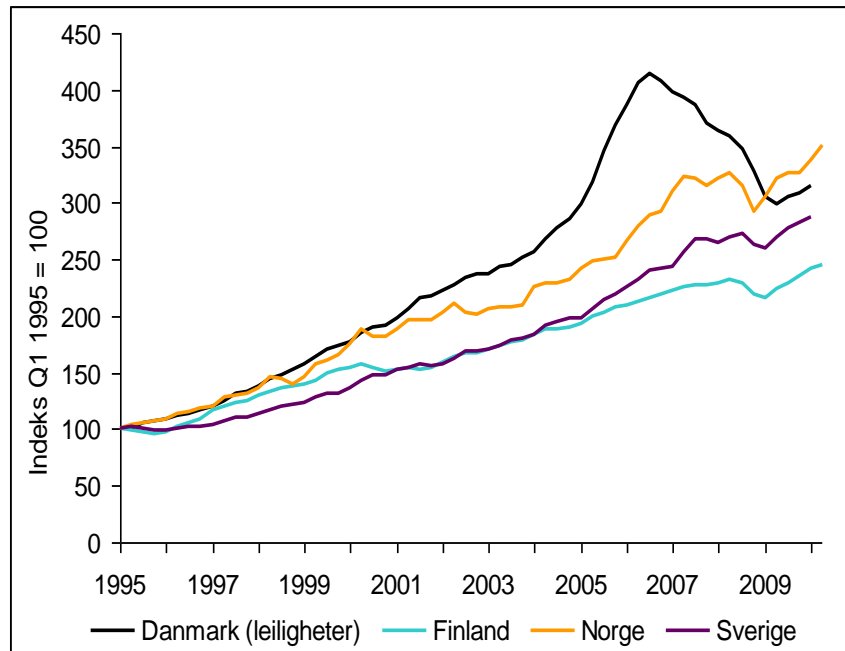
- **Finanskrisens årsaker og virkninger.**
- **Hvorfor klarte norske banker seg så bra?**
- **Nye internasjonale rammevilkår.**
- **Finanskriseutvalgets utredning og forslag.**
- **God forbrukerveiledning må prioriteres høyere !**
- **Fortsatt mange utfordringer.**

Finanskrisens årsaker

- Overforbruk, lav sparing og underskudd i USA. Store internasjonale ubalanser.
- Lave renter og dårlig kredittstyring ga boligbobler i mange land.
- Finansmarkedene økte mye raskere enn realøkonomien.
- Nye distribusjonsformer fjernet kontakten mellom bank og kunde. Kompliserte produkter – vanskeligere å forstå og kontrollere. Bonuser og andre insentiver økte risikotakingen.
- Investeringsbankene vokste sterkt og var avhengig av løpende markedsfinansiering, - ikke basert på innskudd. Da Lehman Brothers falt, ble det sjokk og stans i interbankmarkedet.
- Store deler av finansmarkedet i USA uten kapitalkrav og tilsyn.
- Finansinstitusjoner i mange land hadde dattervirksomhet som ikke var konsolidert, - utenfor kapitalkrav og tilsyn.

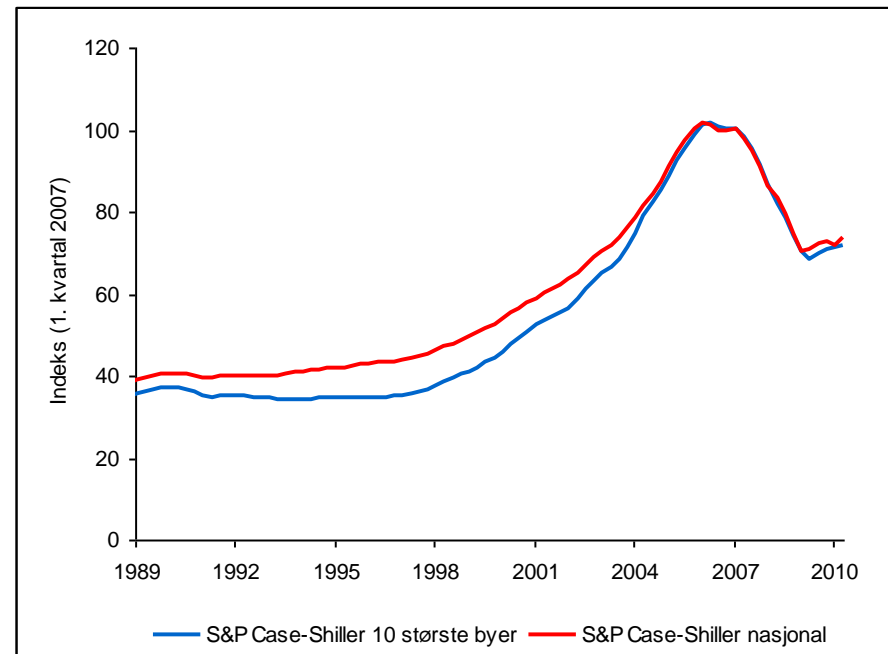
Boligpriser internasjonalt

Norden

Kilde: Nordiske tilsynsmyndigheter

USA

Kilde: EcoWin Reuters

Fra finanskrisen til dyp realkrise.

- Da subprime-boblen sprakk, fikk banker i mange land, særlig USA og UK, store tap på verdipapirer med slike lån.
- Dette reduserte deres utlånsevne drastisk.
- Etter langvarig kunstig kreditt-oppblåsing, må internasjonal finans gjennom en fase med betydelig kredittnedbygging.
- Dette ga så parallell reduksjon i økonomisk aktivitet (BNP) og sysselsetting i alle større industriland. I Europa økte arbeidsledigheten fra 6 til 9 prosent.
- Finanskrisen ble forsterket og forlenget av tap som fulgte av realkrisen. Stor arbeidsledighet gir lavt forbruk.
- Vi fikk en ond sirkel. Det trengtes sterke og uvanlige virkemidler for å bryte nedgangen. Omfattende tiltak for å øke egenkapital og utlånsevne og stimulere økonomien har kostet mye !

Irland – eksempel på hvor galt det kan gå!

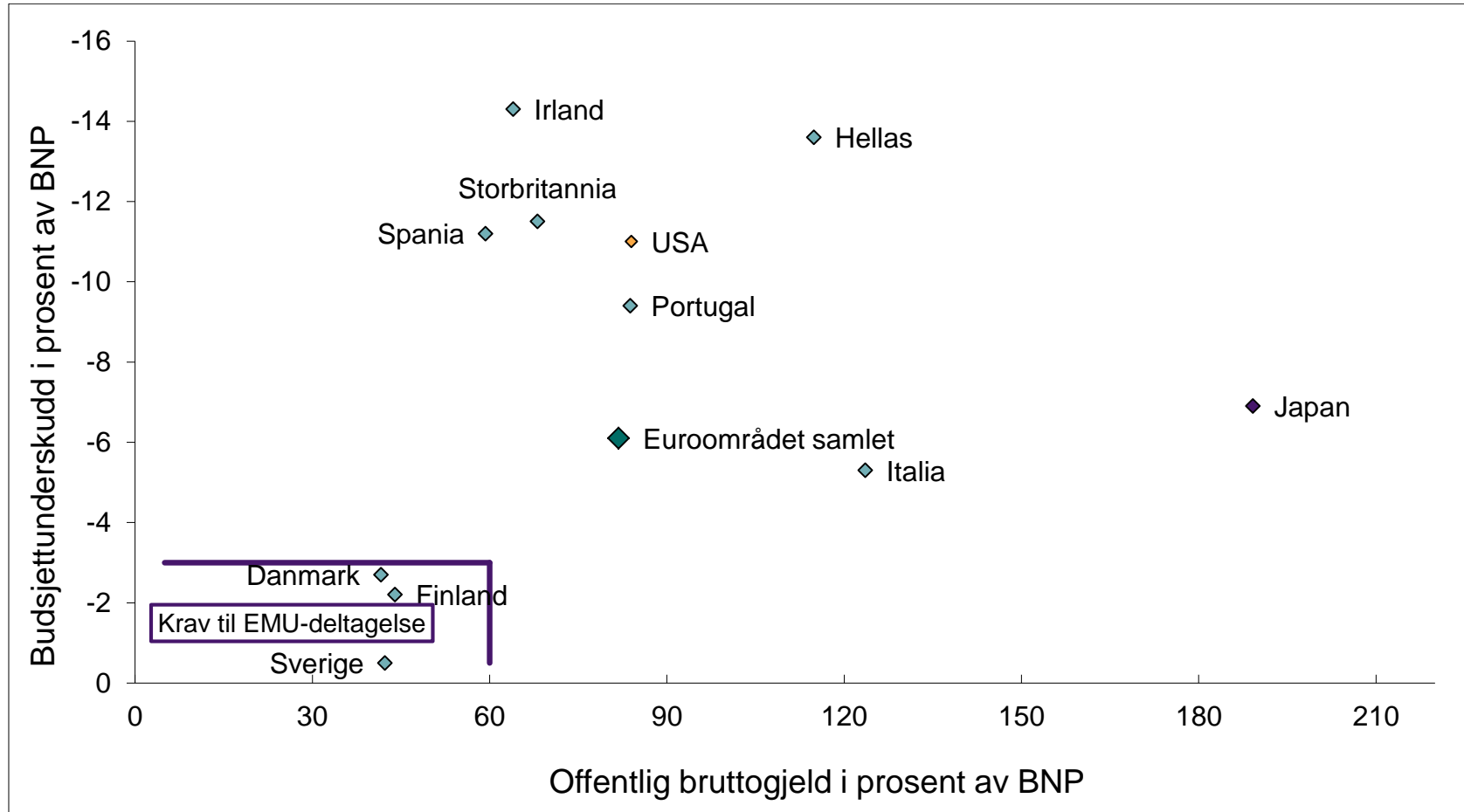
Enorm vekst i eiendoms lån fra irske banker - 60 % av samlede utlån relatert til eiendom

- De store irske banker vokste med 25-30 prosent årlig
- Myndighetene (sentralbanken) slo ikke alarm, men omtalte veksten som ”relativ høy” i 2007
- Tre år senere kan summen av tapene på bankens eiendoms lån tilsvare femti prosent av landets BNP

Den irske statsøkonomien var i rimelig balanse før krisen.

Fordi Irland må betale hundrevis av milliarder i støtte til bankene (*som de hadde garantert*) må Irland ha lån og støtte fra EU og stramme dramatisk inn i offentlig økonomi.

Offentlig gjeld og budsjettunderskudd

Finanskrisen og norske banker

- Bortsett fra likviditet, har ikke norsk finansnæring opplevd noen krise. Bankene har hatt god kredittpraksis – de faktiske tap på 0,2 prosent for 2010 er mye lavere enn mange hadde ventet.
- Norske reguleringer og tilsyn har vist seg robuste. Likviditeten ble raskt håndtert med ”bytte-ordningen” og Norges Bank-lån.
- Fordi markedets krav til egenkapital økte dramatisk i løpet av 2008/2009, var etableringen av Statens Finansfond våren 2009 nødvendig for tilliten og for å sikre bankenes utlånsevne.
- God inntjening, nødvendig prioritering av egenkapital og emisjoner gjør at bare 2 mrd av Finansfondets 50 mrd er i bruk.
- Norske banker har selvsagt nytt godt av en økonomi med orden på statsfinansene og som er like mye orientert mot Asia som mot Europa. Men robuste banker har vært viktige for at økonomien ellers har klart seg så bra.

10 årsaker til at norsk finans- ble mindre rammet

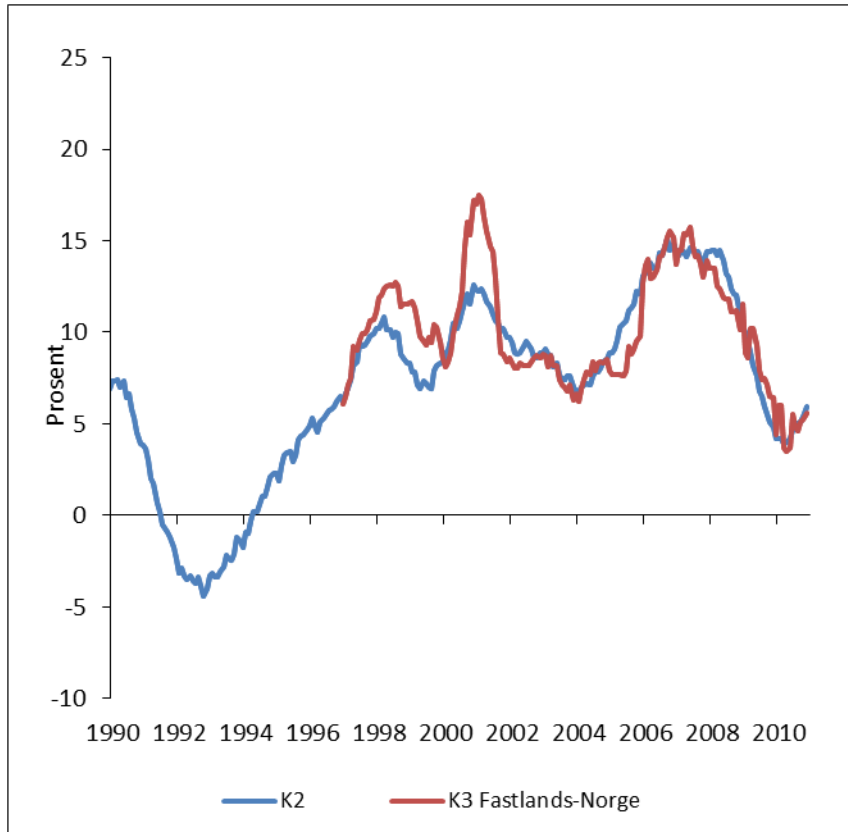
1. Vi hadde en bankkrise – som nøkkelpersoner i banker og hos myndighetene fortsatt husker.
2. Liten direkte eksponering mot taps-papirer – vi unngikk verdipapirer basert på subprime-lån, Lehman, Islandske banker og Madoff fond.
3. Helhetlig regulering og ”hands on” - tilsyn – alle finansinstitusjoner underlagt regulering, kapitalkrav og tilsyn. Tett oppfølging på ledernivå.
4. Samordnet overvåking av finansiell stabilitet – Godt samarbeid mellom departement, sentralbank og tilsyn og god kontakt med bransjeorganer.
5. Troverdige innskuddsgaranti – Med 2 mill kroner pr innskyter pr bank, var Norge det eneste vestlige land som ikke har måttet øke garantien. Velfylt Banksikringsfond på 20 mrd kroner ! Håndtering av krisene i Glitnir/Kaupthing på en måte som reddet alle norske innskudd. Politisk garanti hindret tillitssvikt.

10 årsaker til at norske finansinstitusjoner ble mindre rammet

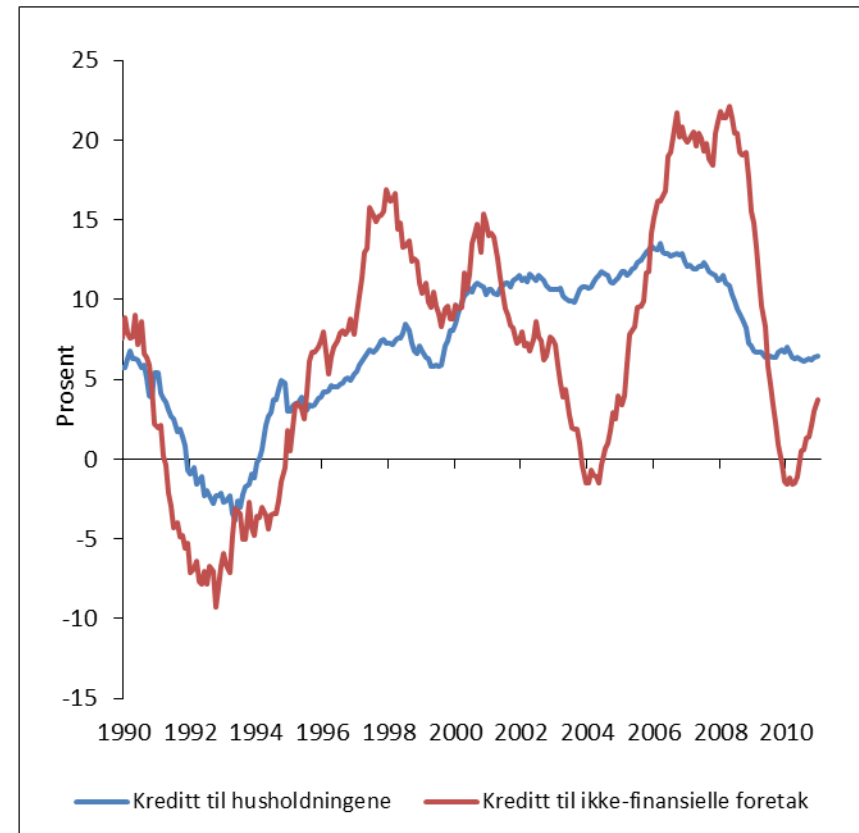
- 6. Konsekvent konsolidering av datterselskaper – aktiv oppfølging av at datterselskapene faktisk inkluderes i regnskap og kapitalkrav både ved rapporteringskrav og i det operative tilsynsarbeidet.
- 7. Streng regulering og bransjepraksis for verdipapirisering – i praksis begrenset til 75% av bolig- eller annen eiendomsverdi i kredittforetak som konsolideres. Ingen bruk av frittstående SIVs.
- 8. Brukbar likviditetsberedskap – sårbarheten og den dramatiske svikten i utenlandsfundingen ble raskt møtt med en omfattende offentlig ordning for bytte av gode bank-aktiva til likvide norske statspapirer.
- 9. God kapitalkvalitet og akseptabelt dekningsnivå – strengere reguleringer og mindre innslag av dårlig hybridkapital enn ellers i Europa.
- 10. Bunnsolid makroøkonomi – med større handlefrihet i finanspolitikk og i pengepolitikk enn de fleste andre land og sterk vilje hos politiske myndigheter og i sentralbanken til å bruke den. ***I Norge ble nedgangen i BNP i 2009 vel 1 prosent. Moderat oppgang allerede i 2010.***

Kredittmarkedene

Samlet kredittvekst

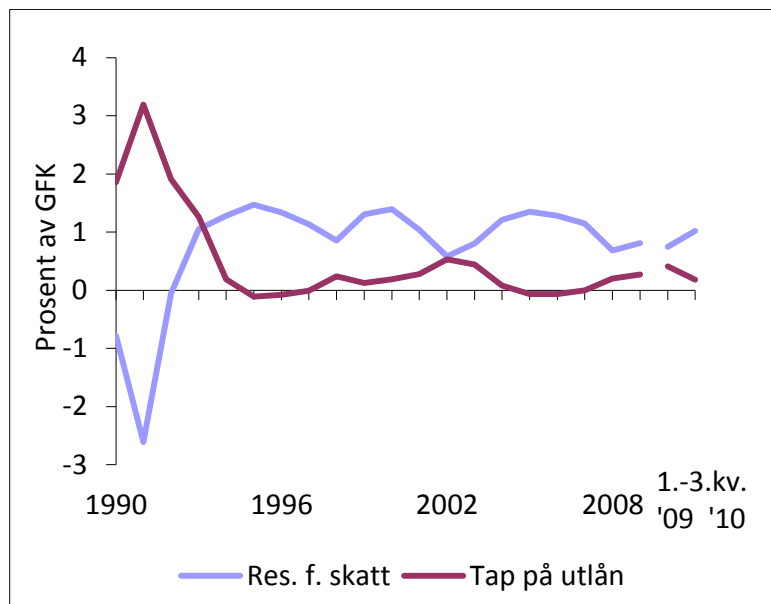
Kredittvekst til foretak og husholdninger

Kilde: Statistisk sentralbyrå

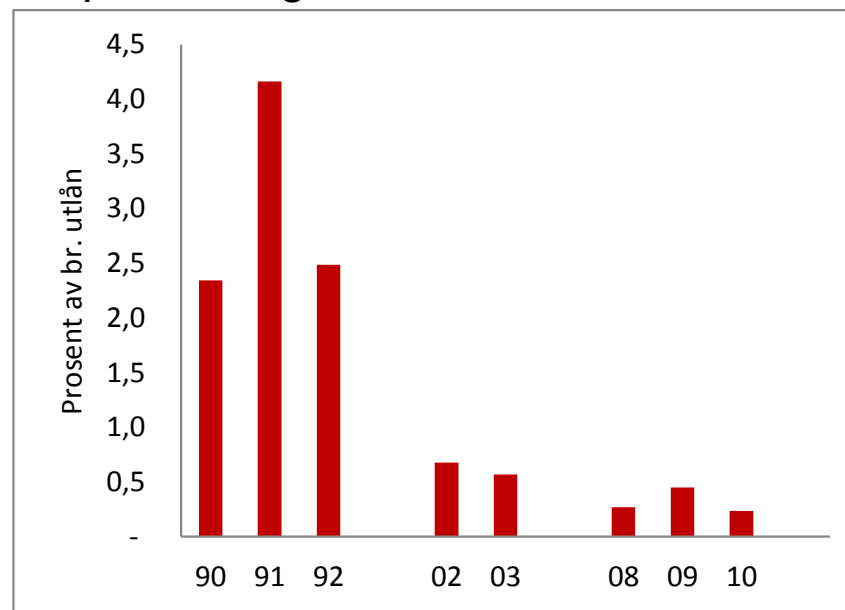
Utvikling i resultat og tap

Resultat før skatt

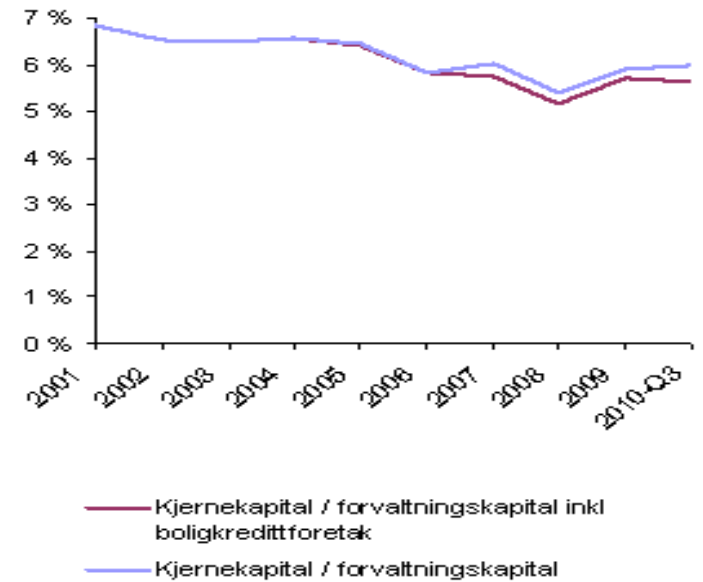
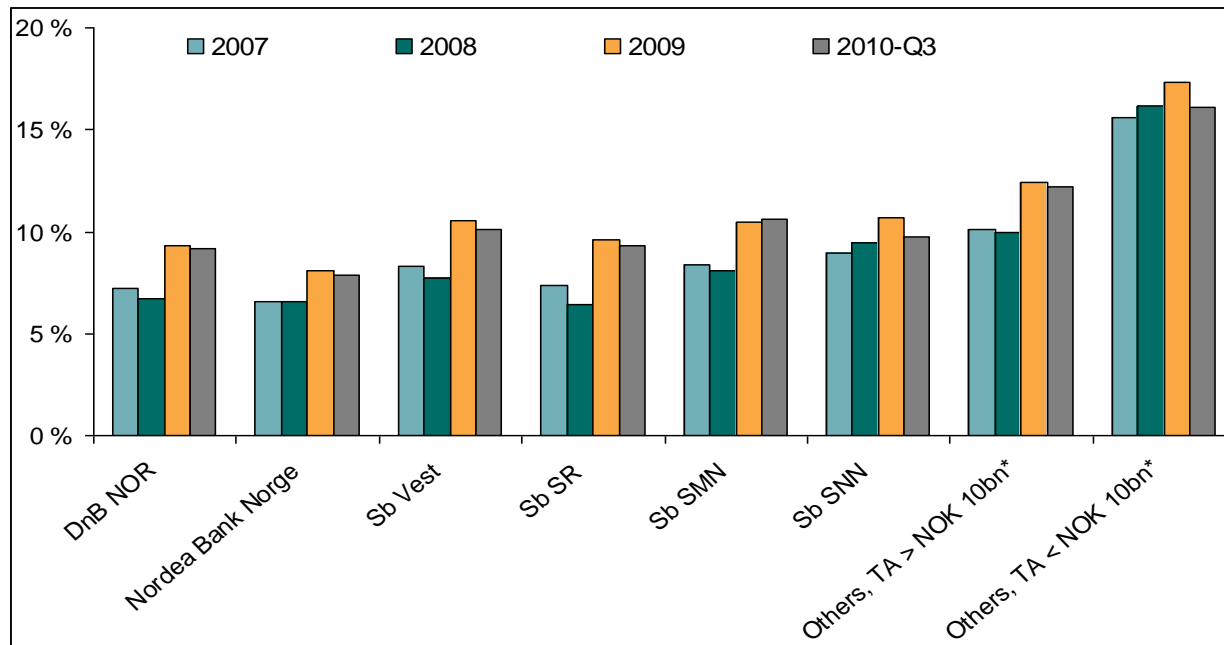
Kilde: Finanstilsynet

Tapsutvikling

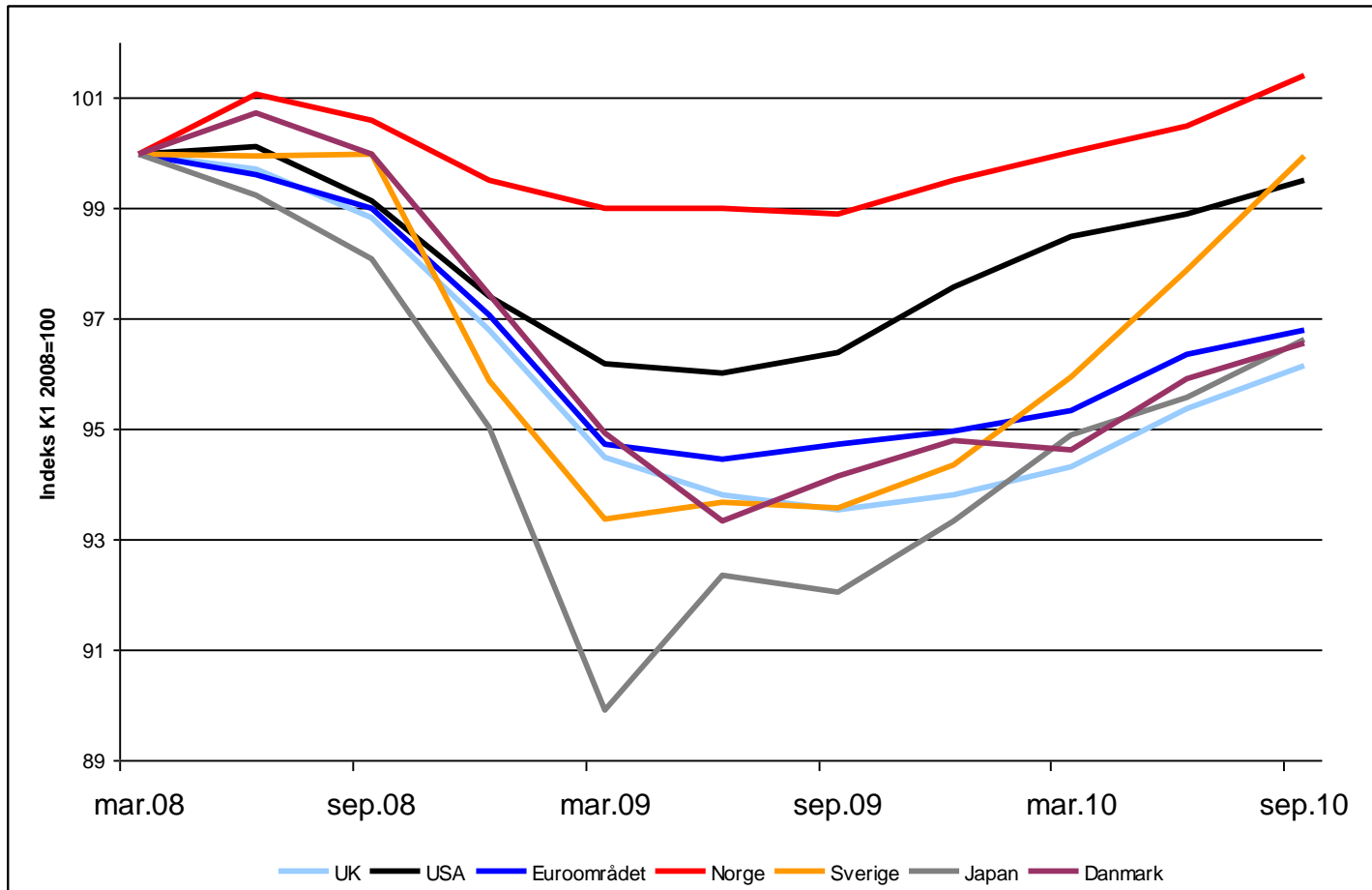

Kilde: Finanstilsynet

Norske banker – kjernekapital

BNP i utvalgte land

Kilde: Reuters EcoWin

Finanskrisen – Reformarbeidet

- Den alvorligste internasjonale finanskrisen siden 1930-tallet.
 - Betydelig politisk forankring i reguleringsarbeidet - G20 landenes statsledere har drøftet reguleringstiltak hvert halvår.
 - Omfattende reformprosess i Basel-komiteen, EU-kommisjonen, IMF og andre internasjonale fora.
 - De viktigste endringene for Norge vil komme gjennom EØS-forpliktelsene og EUs kapitaldekningsdirektiver.
 - For første gang blir det internasjonale reguleringer av bankenes likviditet – både på kort sikt (30 dager) og noe lengre sikt (ett år).
 - Bankene må holde større buffere av likvide papirer for å kunne møte uventet pågang og vansker med løpende finansering.
 - Det er fastsatt en lang innføringsperiode fra 2013 til 2019.
-

Basel III – soliditet

- Økt minstekrav til ansvarlig kapital
- Høyere kvalitet på sammensetningen av ansvarlig kapital
- Utvidet beregningsgrunnlag (risk weighted assets)
- Krav om uvektet egenkapitalandel
- Innføring av to kapitalbuffer
 - Bevaringsbuffer
 - Motsyklisk buffer

Reform av europeisk finanstilsyn

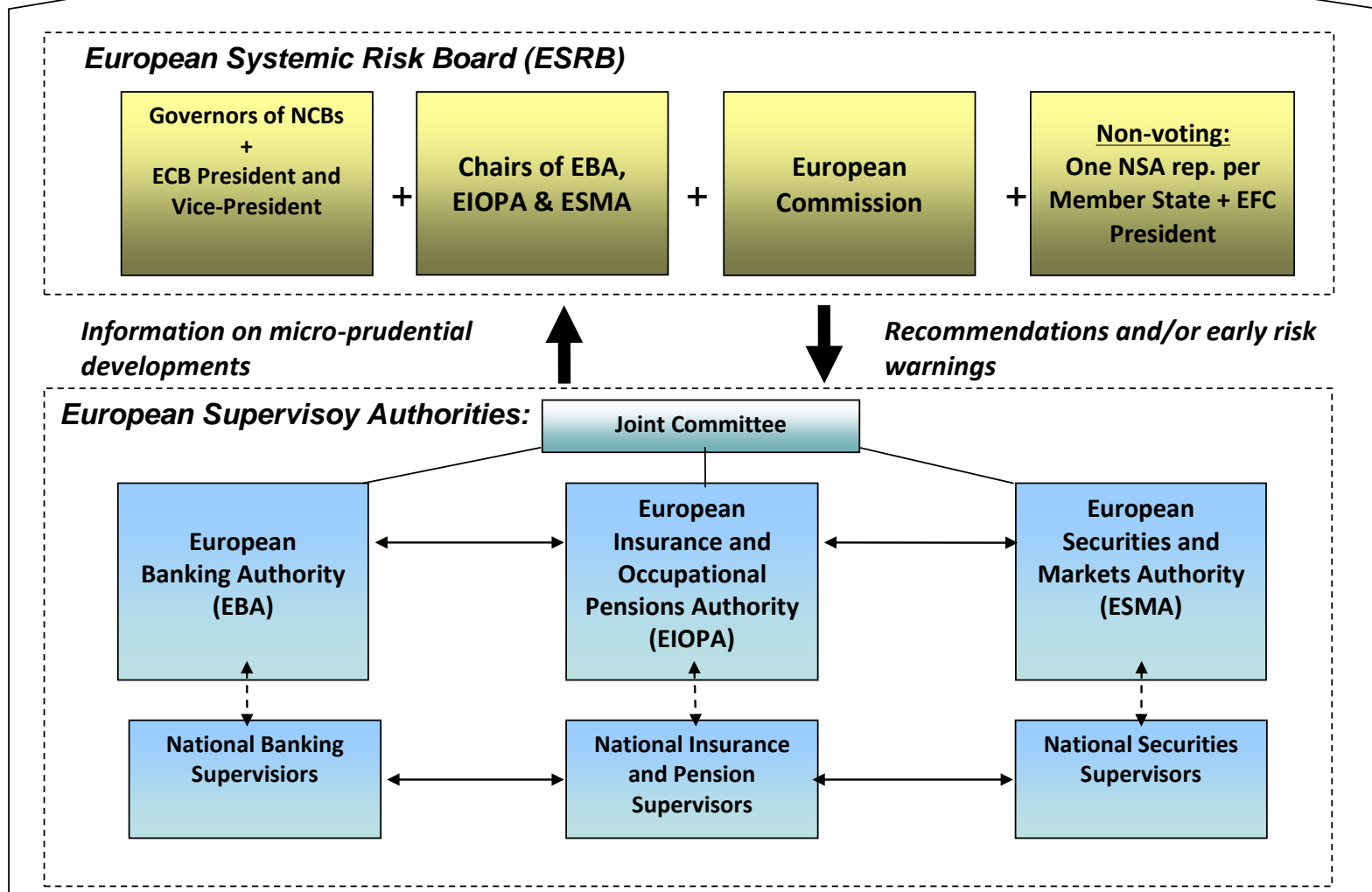
Krisen ble i Europa møtt med nasjonale redningstiltak.

Det er nå opprettet nye europeiske tilsynsorganer fra 01.01.2011:

- **European Systemic Risk Board (ESRB):**
 - Overordnet ansvar for makroøkonomisk overvåking av systemrisiko – finansiell stabilitet.
 - Ledelse og sekretariat i ECB. Sentralbanksjefer fra 27 medlemsland + ledere for EU tilsynsorganer og deltakere fra nasjonale tilsyn (m.fl.)
 - *Ad hoc plass for EØS-EFTA land som Norge (Norges Bank og Finanstilsynet).*
- **European Supervisory Authorities (ESAs):**
 - Felles tilsynsstandarder og forbedret tilsyn bl.a. med grensekryssende virksomhet gjennom tre nye EU institusjoner:
 - European Banking Authority (EBA), European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA), European Securities and Markets Authority (ESMA) (avløser CEBS, CEIOPS og CESR)
 - *Finanstilsynet fra Norge og fra andre EØS-EFTA land som faste observatører*

Tilsynssystemet i EU

European System of Financial Supervision (ESFS)

Norske banker og Basel III

- Strengere regler for kvalitet på kapital og at bankene har styrket egenkapitalen, gjør at norske banker er godt rustet til å møte de nye kapitalkravene
- De nye internasjonale reglene for likviditet reiser enkelte utfordringer for norske banker, men bør likevel være håndterlige
- EU-kommisjonens oppfølging av Basel III (CRD IV) er ventet før sommeren. Finanstilsynet vil vurdere konsekvensene for norske lover og regler og gi tilråding til Finansdepartementet i 2011
- Det skal vurderes om enkelte krav på likviditetsområdet bør innføres før 2015 (tidspunkt for internasjonal innføring).

Finanskriseutvalget (1)

- Bredt utvalg – nær 20 medlemmer oppnevnt av Finansdepartementet i juni 2009 har avgitt utredning som NOU 2011: «Bedre rustet mot finanskriser»
- Verdifull analyse: Viktig med samspill mellom ansvarlig finanspolitikk, pengepolitikk og gode reguleringer.
- Ønsker om nordisk samarbeid om strengere krav til likviditet og kapital enn de internasjonale normer.
- Behov for videreutvikling av makro-tilsyn, overvåking av risiko i markedene og tydeligere ansvarsfordeling mellom sentralbank, tilsyn og departement.

Finanskriseutvalget (2)

- Utvalgets flertall foreslår en stabilitetsavgift og en aktivitetsskatt, ut fra en antagelse om at sektoren betaler mindre skatt og avgift enn andre.
- Finanstilsynet tilhører et mindretall i utvalget.
- Det er mulig at finanssektoren på lengre sikt bør underlegges reformer i beskatningen, men på kort sikt mener vi det må være viktigere å styrke egenkapital og likviditet enn å øke beskatningen.
- Både krav til kapital, likviditet og eventuelle skatter vil over tid medføre økte kostnader for bankenes kunder.

God forbrukerveiledning må prioriteres høyere !

Finanskriseutvalget går inn for å styrke kravene til forbrukervernet – Finansdepartementet mener forbrukervern må gis økt vekt i Finanstilsynets arbeid.

Dessverre solgte også norsk finansnæring utover på 2000-tallet mange kompliserte og dårlige produkter.

Det verste var den direkte långivningen til kjøp av slike produkter. Da tapte forbrukerne selv om bankene tjente.

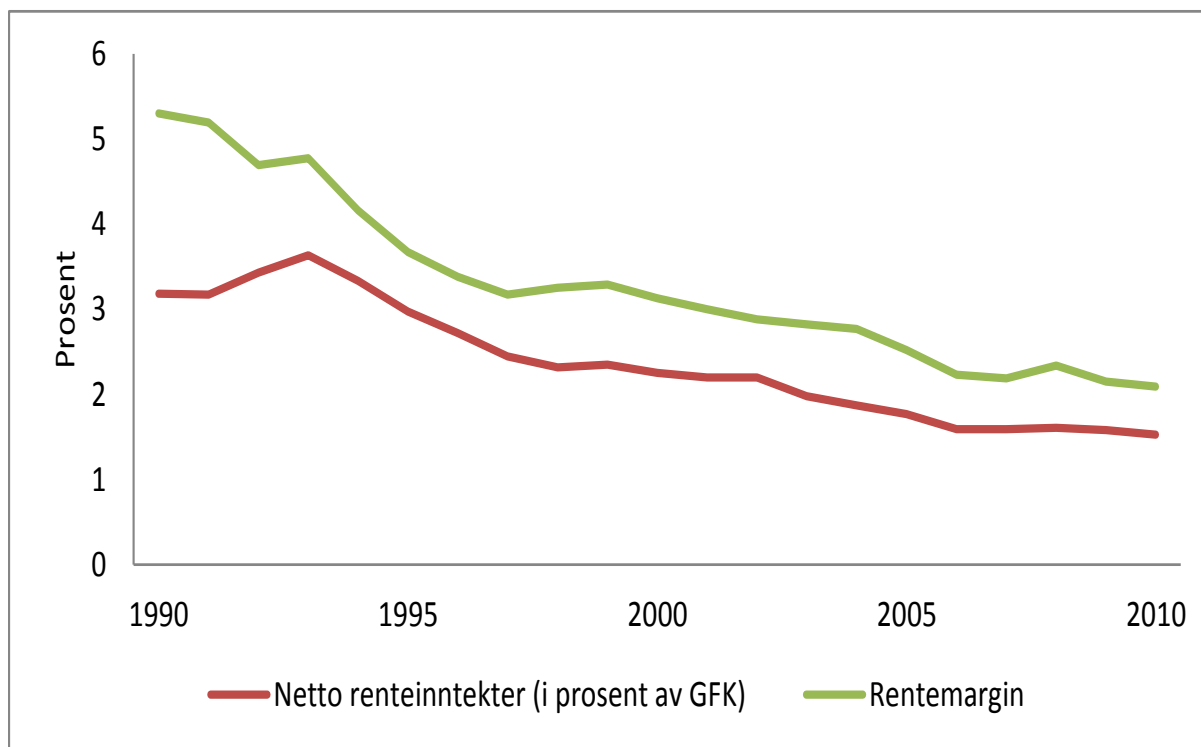
En omfattende undersøkelse sist høst, viser at stopp-ordren for långivning fra tilsynets i 2008 virker. Ingen av bankene gir slike lån og garanterte produkter er ute.

Men rådgivingen kan fortsatt bli bedre og tilbudet av enkle og billige produkter er for dårlig i mange banker.

Utfordringer i kø

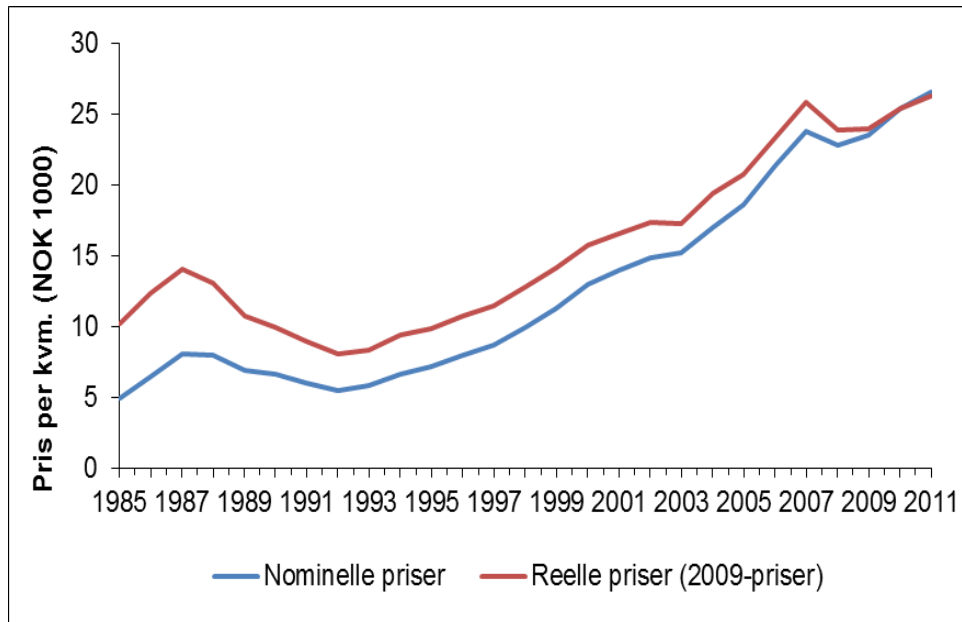
- For bankene er det knyttet store utfordringer til de nye kravene, både rent praktisk og finansielt.
- Bankene må fortsatt sette til side en vesentlig del av overskuddet til styrket egenkapital. Likviditetskravene betyr at de trenger mer langsiktig og, som regel, dyrere funding.
- Konkurransen mellom bankene har bidratt til at rentemarginer og rentenetto er vesentlig redusert, til glede for kundene. Utenlandske banker øker igjen sin interesse for norske kunder.
- Svingninger i eiendomsmarkedene er en utfordring. Tilsynet har siden 1994 hatt et makro-overvåkingsprogram, der utlån til næringseiendom og boliger følges tett. Fra 2010 er det gitt egne retningslinjer for forsvarlig boliglånspraksis.

Utviklingen i rentemargin og netto renteinntekter (gj.snitt årlig)

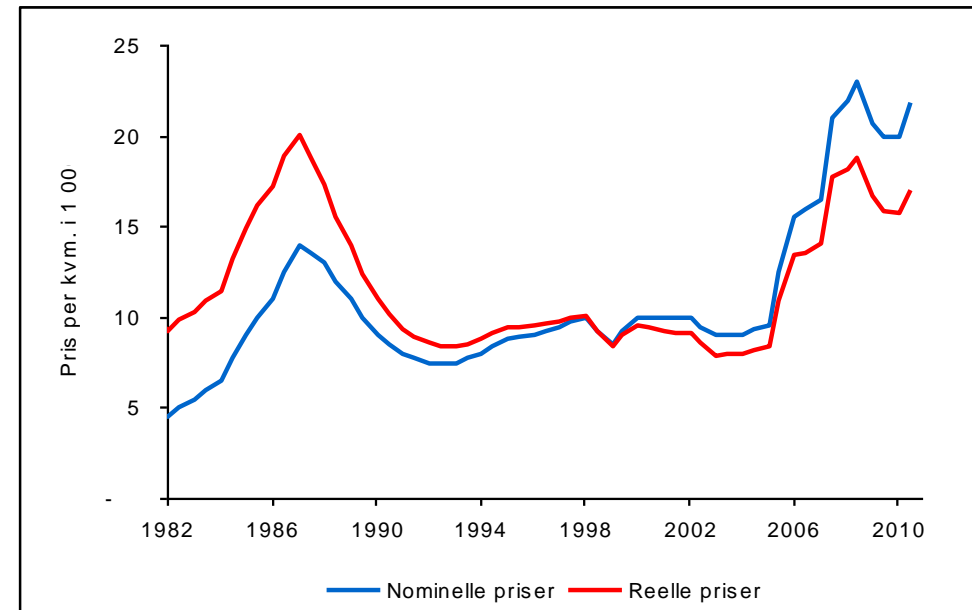

Eiendomsmarkedene

Boligpriser

Verdiutvikling på kontorlokaler

Kilder: NEF, EFF, ECON Pöyry og Finn.no

Kilde: OPAK

Vi må redusere risikoen i eiendomsmarkedene

- I årene 2005-2007 var vi i ferd med å utvikle nye bobler i bolig- og eiendomsmarkedene. Norges Banks rentehevinger var for små og/eller for sjeldne.
- Da rentene ble satt opp gjennom 2007 og 2008 fikk vi en klar korreksjon nedover. De kraftige rentesenkingene, som sprang ut av den internasjonale krisen, reddet de norske eiendomsmarkedene fra betydelig nedgang og bankene fra tap.
- Faren for ny stor nedgang i disse markedene synes nå mindre. **Husholdningenes gjeld, prisene på bolig- og nærings-eiendommer ligger imidlertid på historisk høye nivåer.**
- *Det er derfor viktig å redusere risikoen for nye kriser ved en gradvis, og ikke for langsom, normalisering av rentene, ved begrensninger i bankenes boliglån, strenge krav til bankenes egenkapital og fortsatt aktivt tilsyn med eiendomsmarkedene.*

OPPSUMMERING

- Norsk finansnæring står støtt, - også etter den internasjonale finanskrisen.
- Konkurransen er betydelig – til glede for kundene.
- Bankene må passe på at de har overskudd og legger til side for å møte økte krav til egenkapital og likviditet.
- For samfunnet bør økt egenkapital og likviditet den nærmeste tiden være viktigere enn økt skattlegging.
- Renten må gradvis opp slik at vi unngår nye bobler i bolig- og eiendomsmarkedene.